

РЕЦЕНЗИЯ
ВЪРХУ ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА
ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН “ДОКТОР”
по професионално направление
1.3. Педагогика на обучението по
(Методика на обучението по изобразително изкуство) на
**Красимира Любенова Дренска: “ЗНАКОВО-СИМВОЛНО ЗНАЧЕНИЕ В
ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА ДЕКОРАТИВНО ПРИЛОЖНИТЕ ИЗКУСТВА В
ОБУЧЕНИЕТО ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО ЗА 7. КЛАС НА
ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНОТО УЧИЛИЩЕ”**
Рецензент: проф. д-р Божидар ангелов

Темата на дисертационния труд е изключително актуална и значима, което се определя от следното:

В условията на все по-нарастващата глобализация във всички сфери на живота интегративната роля на изкуството се проявява с все по-голяма необходимост заради „процесът на сближаване и обединяване на икономиката, политическите отношения, културата на държавите в световен мащаб, възможен благодарение на съвременните технически средства за комуникация.“ Изкуството, изобразителното изкуство като творчество се превръщат в своеобразен език за пълноценно общуване и реализация в свят “без граници”. От една страна, това изисква осъществяването на различните дейности да се реализира чрез нов тип интелектуални и духовни способности, а от друга страна, търсенето на автономността на личността чрез овладяването на богатството и многообразието от културни ценности в това число и на изкуството.

Училищната възраст е безспорно един от най-оптималните периоди за динамиката, интензивното развитие и непрекъснатата активност на учениците по посока култура, интелигентност и творчески потенциал. В този смисъл изборът на темата за интензивното развитие на творческите способности и за цялостното естетико-художествено развитие под влияние на изобразителното изкуство подчертава интегративната същност на изкуството в контекста на въпроса за глобалното значение на взаимоотношението “ученик – изкуство”. Така този сложен и комплексен проблем се свързва освен с поведението и душевността, но и с отношението, което много рядко е било предмет на проучване в контекста на естетическото възпитание на

учениците. В концептуален план са разкрити специфичните особености на д-ученическата изобразителна дейност. Така проучването отразено в дисертационния труд от тази гледна точка протича в две направления – теоретическата същност на феномените изобразително изкуство и собствена изобразителна дейност на учениците, и динамичното, вариативно, своеобразно естетическо развитие и развитие на творческите способности на учениците, чрез интеграцията с други естетико-художествени дейности.

Постановката на проблема обхваща същностната характеристика на изобразителното изкуство и личните творчески търсения на автора в областта на декоративно-приложните изкуства и интересите му свързани със знаково-символната образност. Проучванията по отношение на знаците и символите в изобразителното изкуство и в частност в контекста на декоративно-приложните изкуства не са малко. Показва се, че съществуват и множество изследвания в областта на обучението по изобразително изкуство в училищното образование. Творческото претворяване се интерпретира като социокултурна система отразяваща всички сфери на живота, а психологията на знаково-символното значение на произведенията в декоративно-приложните изкуства е интегративен елемент на възпитателно-образователния процес и на образователното съдържание в училище и дори – университета.

На този фон в дисертационния труд **целта и задачите** на изследването се постигат с богата **методика**, която убедително съчетава теоретичния анализ на педагогическа, естетическа и в някои други научни области литература, имащи отношение към темата. Използваните методи подпомагат обективността и ефикасността на получените резултати в посока интеграцията между изобразителните и другите художествено-естетически дейности. В концептуален план са разкрити специфичните особености на орнамента, който се превръща в главен фактор за протичането на определена ситуация на общуване, в която субектите реализират своите способности. Така проучването отразено в дисертационния труд от тази гледна точка протича в две направления – теоретическата същност на феномена орнамент, както и собствената дейност на субектите, и динамичното, вариативно, своеобразно развитие на орнамента. Така разкриването на постмодерното състоянието на духа не се проявява открито и агресивно, а по-скоро се усеща в контекста на т.нар. „скрита“ или „експресивна“ педагогика, като идеите за

възпитание чрез изкуство не са еднозначни нито единни по своя характер – водят до развитие на съответните способности, чрез интеграцията с други дейности, което показва положителното въздействие на научния ръководител на Красимира Дренска – проф. д-р Лаура Димитрова.

Дисертационният труд е с обем 211 страници, от които 180 страници са основен текст и 32 страници са приложения, отделени в самостоятелно книжно тяло. Структурата на дисертацията включва заглавна страница, увод, три глави и заключителна част. Библиографията се състои от 77 заглавия, от които 52 са на кирилица, 6 са на латиница и 19 са интернет ресурси. Използвани са и нормативни документи, учебни програми и наредби утвърдени от МОН. Приложенията са 4 на брой и илюстрират съдържанието на трите глави. В дисертационния труд има 2 схеми, 12 диаграми и 8 таблици. В приложенията са включени общо 23 графики, 48 репродукции на произведения, 35 фотоса (снимки на ученически рисунки и на работния процес), 2 PowerPoint-презентации с общо 85 слайда и 2 тест-въпросници (диагностичен инструментариум).

Хипотезата е формулирана в теоретичен и теоретико-приложен план, което прави резултата контролируем. Системата, която се проектира, включва преди всичко реакцията на учениците към художествената творба – различни произведения на изобразителното изкуство и процеса на възприемането; художествено-образителните умения; интеграцията между творчество и интелект и сложните психологически механизми, които ги съпътстват. Счита се, че използването на нов методически модул в обучението по изобразително изкуство в 7. клас на общообразователното училище, който способства за усвояването на знания и умения, свързани с изучаването и употребата на знаци и символи в изкуството, ще повиши визуалната грамотност, знаково-символното мислене и семиотично-познавателните компетентности на учениците. Това кореспондира с **основната цел** на дисертацията – да разкрие същността и функциите на знаково-символното значение в произведенията на декоративно-приложните изкуства, които имат пряко отношение в процеса на обучението по изобразително изкуство за 7. клас на общообразователното училище. Прави впечатление научната обосновка при подбора на **методите за изследване** въпреки сложността и специфичността на проучваното явление и с оглед на възрастовите особености на учениците. Както твърди **Красимира Дренска**

няма изследване в посока на знаково-символното значение на произведенията в декоративно-приложните изкуства, в рамките на обучението по изобразително изкуство за 7. клас в общообразователната подготовка в училище. В това се корени значимостта на настоящото изследване, защото то би допринесло в анализирането на същностна част от образованието по изобразително изкуство, а именно възпитаването във визуална грамотност в един толкова ключов етап от училищното образование. Убедително са представени като система възможните аспекти на изследваната проблематика, което дава възможност на преден план да се измерения. Всичко това е интерпретирано и се анализира като закономерен преход от възприемане към творчество и интелектуално развитие, като продукт на творческото мислене и въображение, но освен това, и като педагогическа дейност. Според **Красимира Дренска** в контекста на декоративно-приложните изкуства знаците и символите заемат важно място в редица отношения. Продуктите на този дял от пластичните изкуства са сред първите прояви на изобразителна дейност. Те се изразяват в изработването на оръдия на труда, предмети и съоръжения, свързани с ритуалните дейности на праисторическия човек. От тук произтича дълбоката им връзка със знаците и символите, която се оказва силно устойчива. Декоративно-приложните изкуства са основен дял от пластичните изкуства. Те обхващат широк диапазон от форми, техники и произведения, които имат украсителна, оформителна или утилитарна функция.

С използваната методика се изследват продуктивността и оригиналността на създаваните от самите ученици образи осъществявани с различни изобразителни материали и техники, различни форми на работа и в различни ситуации (това най-добре се вижда от превъзходното приложение). Това се извършва в две посоки: първо – от гледна точка на семиотичната наука и второ – през призмата на изобразителното изкуство. Разглежда се орнаментът като основно изображение в декоративната композиция. Въз основа на неговата класификация и символно функциониране се прави опит за систематизирано описание на популярни знаци и знаково-символни системи, в който се тълкува тяхното значение в контекста на произведенията на декоративно-приложните изкуства.

В кои по-конкретни направления виждам и как биха могли да се открият **основните приноси** и решения в дисертационния труд?

Първо, направен е сполучлив опит да се приложи интердисциплинарен подход на теоретическо и теоретико-приложно равнище за разкриване спецификата и закономерностите на орнаментът като основно изображение в декоративната композиция. Теоретичното изучаване на знаково-символното значение в произведения на декоративно-приложните изкуства дава възможност за развиване на художествена грамотност, знаково-символно мислене, визуална комуникационна система, които са важни за адекватното адаптиране на човека в съвременното визуално ориентирано общество.

Второ, на основата на тази специфика и закономерности и , по специално на проявлението им при художествено-естетическите дейности, са разкрити педагогическите аспекти на практическите задачи, реализирани в експерименталния модул, водят до повишаване на знанията и уменията на учениците свързани със знаково-символното значение на произведенията на изобразителното изкуство. Проведените художествени дейности стимулират знаково-символното мислене на учениците и способностите им да комуникират невербално чрез образи съобразно творческия компонент на тези дейности.

Изводите показват, че експерименталният методически модул функционира успешно в процеса на обучение по изобразително изкуство. Постигнати са предварително заложените очаквани резултати и моделът оправдано би могъл да се използва в практиката на учителите по изобразително изкуство.

На фона на богатото съдържание на дисертационния труд могат да бъдат отправени следните бележки и препоръки:

Първо, въпреки че е налице в дисертационния труд, при теоретичното проучване може да бъде засилен критичният анализ на анализираната проблематика. Става дума за интерпретирането на интегративната връзка между уменията за общуване и комуникация и възпитанието в **комуникационна култура**, която да помага при ориентирането в **„информационния океан“**, според **Красимира Дренска**. В този контекст става дума и за адекватното боравене с технически средства, което до голяма степен е обвързано с уменията за разчитане и използване на знаците и символите, защото овладяването на такова познание прави света достъпен, разбираем, понятен, лесен за възприемане.

Второ, след като в дисертационния труд е разработен методически модул за знаково-символното значение в произведенията на декоративно-приложните изкуства, то има ли възможност за обогатяване сравнителния анализ на естетическия ефект от интегриращата му роля за развитие при децата, учениците или студентите поради твърдението, че процесът трябва да започне от ранна детска възраст и да се развива в различните етапи на училищното образование, защото, както е посочено в една от частите на дисертационния труд, именно училищната институция изгражда социално ангажирания член на дадено общество.

Посочените въпроси и препоръки не поставят под съмнение безспорните и значителни приноси, съдържащи се в дисертационния труд, а биха могли да бъдат предмет на по-нататъшните усилия на автора.

Списъкът от публикации свързани с дисертационния труд отразяват в количествено и качествено отношение направеното изследване, което е в резултат на продължителна и сериозна научно-изследователска дейност. Авторефератът отразява адекватно основните научно-теоретически приноси, съдържащи се в дисертацията.

Заключение: Като имам предвид актуалността и значимостта на проблема в дисертационния труд, резултатите от проучването и изведените закономерности в теоретико-приложен аспект – съвременен теоретичен равнище и приложимост в педагогическата практика, предлагам на научното жури да присъди на **Красимира Любенова Дренска** научната и образователна степен “Доктор”.

РЕЦЕНЗЕНТ:

21.05.2017.

(проф. д-р Божидар Ангелов)